

The obstacles and problems of businesses based on agricultural student cooperatives: a phenomenological study in the western of Iran

Seyed Amin Mosavi Seresht¹ | Homayoon Moradnejadi^{2*} | Nematollah Shiri³

¹ Master student, Department of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran.

² Associate Professor, Department of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran.
Email: homayoon.moradnejadi@yahoo.com

³ Assistant Professor, Department of Entrepreneurship and Rural Development, Ilam University, Ilam, Iran.

Article Info

Article type:
Research Full Paper

Article history:
Received: 08.12.2021
Revised: 26.12.2021
Accepted: 01.08.2022

Keywords:
Student Cooperative
Agriculture
Entrepreneurship
Phenomenology

ABSTRACT

Today, student cooperatives are considered as an approach to training and improving entrepreneurial competencies among students. Because identifying the barriers and problems of student cooperatives not only helps to develop these businesses now, but can also help to establish these cooperatives as easily as possible in the future. The present study was conducted with the aim of Phenomenology of students' experiences in the field of obstacles and problems of agricultural student cooperatives in the west of Iran. This research has been done using the qualitative method of phenomenology. In order to analyze the data, the Colaizzi's seven-step method was used. Participants in this study included students working in student cooperatives in the west of Iran. Samples were identified using purposive sampling method and virtual snowball, which was obtained by performing 11 data saturation interviews. Research data were collected through semi-structured telephone interviews. Verification, validity and transferability criteria were used to confirm the research data and findings. The results showed that the intra-organizational problems of students' cooperatives include: physical and psychological discomfort, economic and financial problems, lack of knowledge and practical information and feelings of inattention to students. In addition, according to the research findings, the external problems of students' cooperatives include: lack of university support for cooperatives, lack of support from relatives and environmental turmoil.

Cite this article: Mosavi Seresht, S.A., Moradnejadi, H., Shiri, N. 2022. The obstacles and problems of businesses based on agricultural student cooperatives: a phenomenological study in the western of Iran. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 8 (4), 21-34.

© The Author(s).

DOI: 10.22069/JEAD.2022.19737.1549

Publisher: Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources

موانع و مشکلات کسب و کارهای مبتنی بر تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی: مطالعه‌ای پدیدارشناسانه در غرب کشور

سیدامین موسوی سرشت^۱ | همایون مرادنژادی^{۲*} | نعمت‌اله شیری^۳

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام.

۲. دانشیار گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام، رایانامه: homayoon.moradnezehadi@yahoo.com

۳. استادیار گروه کارآفرینی و توسعه روستایی، دانشگاه ایلام

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله کامل علمی - پژوهشی	امروزه تعاونی دانشجویی به‌عنوان رهیافتی برای آموزش و بهبود صلاحیت‌های کارآفرینانه دانشجویان مورد توجه قرار گرفته است. از آنجایی که شناسایی موانع و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی نه تنها سبب تسهیل فرآیند توسعه این کسب و کارها می‌شود، بلکه می‌تواند به استقرار هر چه آسانتر این تعاونی‌ها در آینده نیز کمک کند. لذا، پژوهش حاضر با هدف پدیدارشناسی تجربیات دانشجویان در زمینه موانع و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی در غرب کشور انجام شد. این پژوهش با استفاده از روش کیفی پدیدارشناسی انجام شده است که به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کلایزی هفت مرحله‌ای بهره گرفته شد. مشارکت‌کنندگان در این مطالعه شامل تمام دانشجویان مشغول به‌کار در تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی در غرب کشور بودند. نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و گلوله برفی مجازی شناسایی شدند که با انجام ۱۱ مصاحبه اشباع داده حاصل شد. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه نیمه‌ساختارمند جمع‌آوری شدند. برای اطمینان‌بخشی به یافته‌های پژوهش از معیارهای تأییدپذیری، اعتبارپذیری و انتقال‌پذیری بهره گرفته شد. نتایج پژوهش نشان داد که مشکلات درون‌سازمانی تعاونی‌های دانشجویی غرب کشور شامل: ناراحتی جسمی-روانی، مشکلات اقتصادی و مالی، ضعف دانش و اطلاعات عملی و احساس بی‌توجهی به دانشجو می‌باشند. افزون بر این، براساس یافته‌های پژوهش مشکلات برون‌سازمانی تعاونی‌های دانشجویی عبارت از عدم حمایت دانشگاه از تعاونی، عدم حمایت نزدیکان و تلاطم‌های محیطی هستند.
واژه‌های کلیدی: تعاونی دانشجویی کشاورزی کارآفرینی پدیدارشناسی	
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۷ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۸	

استناد: موسوی سرشت، س. الف، مرادنژادی، ه. شیری، ن. (۱۴۰۰). موانع و مشکلات کسب و کارهای مبتنی بر تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی: مطالعه‌ای پدیدارشناسانه در غرب کشور. *مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۸ (۴)، ۲۱-۳۴.

DOI: 10.22069/JEAD.2022.19737.1549

ناشر: دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

© نویسندگان

مقدمه

امروزه شرایط بحرانی ناشی از تحریم‌های بین‌المللی، کاهش میزان سرمایه‌گذاری‌های خارجی و همچنین افزایش ریسک سرمایه‌گذاری‌های داخلی، سبب افزایش نرخ بیکاری شده است؛ به طوری که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی نرخ بیکاری ایران را در پاییز ۱۳۹۸ معادل ۱۰/۶ درصد اعلام کرده است. این در حالی است که نرخ بیکاری دانش‌آموختگان را بالاتر از نرخ کشور و ۲۳ درصد اعلام شده است (وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۸). در این راستا، مسأله بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی در سال‌های اخیر از حساسیت و اهمیت بیشتری برخوردار شده است؛ چرا که از سویی بخش قابل توجهی از منابع انسانی و مادی محدود کشور صرف تربیت این گروه می‌شود و از سویی دیگر طی دهه‌های اخیر به نحو فزاینده‌ای میزان پیشرفت و توسعه کشورها تحت تأثیر شیوه بهره‌گیری آنان از سرمایه‌های انسانی قرار گرفته است (ملک‌پور و همکاران، ۱۳۹۲). بنابراین، به منظور دستیابی به اهداف توسعه پایدار می‌بایست از توان نیروی انسانی استفاده بهینه نمود که از ملزومات این امر، توجه به آینده‌سازان هر کشور یعنی قشر جوان و به‌ویژه دانشجویان است (علی‌بیگی و سنجابی، ۱۳۹۸). به نظر می‌رسد بخش تعاون با موقعیت ویژه کنونی و برخورداری از زیرساخت‌های توسعه‌ای موجود، محمل مناسب برای جذب کارآفرینان و هدایت و حمایت فعالیت‌های کارآفرینانه برای توسعه کارآمد فرصت‌های شغلی پایدار را فراهم نموده است (عباسی و همکاران، ۱۳۸۸).

جذب دانشجویان، اساتید و به‌طور کلی اقشار علمی کشور در تعاونی‌ها، یکی از اقدامات مناسب در جهت توسعه کارآفرینی است؛ چرا که اشتغال ایجاد شده توسط کارآفرینی به مراتب بیشتر از اشتغال ایجاد

شده به واسطه سرمایه‌گذاری‌های کلان است (زارعی و طریقت مهربانی، ۱۳۹۸). لذا همین امر موجب شده نقش موثر تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال در کشورهای گوناگون بر کسی پوشیده نباشد؛ به نحوی که در کشورهای آسیایی، اتحادیه اروپا و آمریکا بر نقش تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال تأکید شده است (Folsom, 2003). در این راستا، دانشگاه‌های کرمانشاه، لرستان، کردستان، همدان و ایلام در غرب کشور به‌عنوان دانشگاه‌های پیشرو در راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی، توانسته‌اند با راه‌اندازی این تعاونی‌ها گامی موثر در جهت افزایش دانش و مهارت دانشجویان ایفا نمایند. تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور اغلب با هدف اشتغال دانشجویان در زمینه کشاورزی در کنار رشته‌های مرتبط با آن، به جذب اعضا اقدام می‌نمایند و سپس با آموزش و تولید محصولات کشاورزی مانند پرورش قارچ، زعفران و سایر تولیدات... دانشجویان را با فضای کسب و کار آشنا می‌کنند. به طوری که مهم‌ترین محصولات به‌عمل آمده شامل گل نرگس، آلوئه‌ورا، قارچ، نخود، باقلا و... می‌باشد و اغلب اولویت انجام پروژه‌های تعاونی با دانشجویان رشته‌های کشاورزی و زراعت است و مابقی رشته‌ها می‌توانند اعضای معمولی تعاونی‌ها باشند.

علی‌رغم همه این تلاش‌ها، فعالیت تعاونی‌های دانشجویی با چالش‌هایی نیز روبرو بوده است که از آن جمله می‌توان به مشکلات درون سازمانی مانند: "وجود فرهنگ و روحیه فردگرایی، عدم همکاری و مشارکت نکردن اعضا، نبود مسئولیت‌پذیری در بین اعضا، غفلت از اصول تعاونی، عدم مدیریت و شیوه رهبری صحیح، بی‌توجهی به امر آموزش و قوانین دست و پا گیر) و برون سازمانی (مانند: نداشتن پشتوانه مالی، نبود سرمایه اولیه، کمبود ابزار، نبود ارتباط میان دانشکده‌های کشاورزی با بخش اجرا،

عدم اعتقاد به توانایی‌های دانشجویان و نگرش نامناسب به تعاونی‌ها" اشاره کرد (اخوان کاظمی و همکاران، ۱۳۹۲). از آنجایی که راه‌اندازی و شکل‌گیری هیچ کسب و کاری بدون مشکل و چالش نیست، آسیب‌شناسی فعالیت‌ها و اقدامات این تعاونی‌های دانشجویی نه تنها به رفع موانع و مشکلات کنونی آن‌ها کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به استقرار هر چه آسانتر این تعاونی‌ها در سایر دانشگاه‌ها نیز کمک کند. لذا، هدف اصلی این پژوهش، واکاوی مسائل و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور است. امید است شناسایی این موانع و مشکلات، بتواند تعاونی‌های دانشجویی را در تدوین یک برنامه منسجم برای رفع این نارسایی‌ها یاری نماید؛ چرا که بدون شناخت این چالش‌ها و بهره‌گیری از تجربیات دانشجویان در قالب تعاونی‌های دانشجویی نمی‌توان به راه‌حل‌های عینی دست یافت.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مطالعات اندکی به بررسی موانع و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی پرداخته‌اند و لذا ادبیات موجود در این زمینه محدود می‌باشد. در ادامه به ذکر نتایج مطالعاتی پرداخته شده که بیش‌ترین ارتباط را با موضوع این پژوهش داشتند. در این راستا، گراوندی و چشمه‌کبودی (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای به این نتیجه دست یافتند که این تعاونی‌ها برای اعضای خود مزایایی همچون ارتقای مهارت‌ها و توانایی‌های عملی؛ تضمین نسبی منابع درآمدی در آینده؛ افزایش اعتماد به نفس، روحیه استقلال و خودکارآمدی؛ افزایش حس همکاری و مشارکت؛ ایجاد هم‌افزایی؛ فرصت اجرایی شدن مطالب نظری؛ آشنایی با ایده‌های جدید و بروز خلاقیت و نوآوری به همراه داشته‌اند. از سوی دیگر، اعضای این تعاونی در طرح‌های خود با چالش‌هایی مانند ایجاد تداخل در برنامه‌های درسی و افت

تحصیلی؛ عدم همکاری ارگان‌های مختلف؛ عدم تأمین منافع مالی دانشجوی؛ مشکل فروش و بازاریابی؛ احتمال شکست و سرخوردگی در دانشجوی؛ در دسترس نبودن امکانات و تجهیزات و فشار بر دانشجویان رو به رو شده‌اند. اخوان کاظمی و علی‌بیگی (۱۳۹۲) نیز در مطالعه‌ای بیان داشتند که کاهش ترس دانشجویان از کار عملی، یادگیری ماندگارتر و تقویت توانایی کارکردن دانشجویان با یکدیگر مهمترین نقاط قوت و نداشتن پشتوانه مالی و یا فراهم نشدن سرمایه در زمان لازم، کمبود ابزار و ماشین‌آلات و یا وجود ابزار و ماشین‌آلات کهنه و مستهلک و عدم تعریف کارهای عملی و گروهی در سرفصل‌های برخی از دروس کشاورزی مهمترین نقاط ضعف تشکیل و توسعه تعاونی دانشجویی کشاورزی به شمار می‌آیند. وجود روحیه کار و تولید در جامعه، اهتمام دولت برای توسعه کشاورزی و تولید ملی و استفاده از نفوذ دانشکده در مکاتبه با سایر ارگان‌ها مهم‌ترین فرصت‌ها و سرانجام نگرش نامناسب به تعاونی به‌طور کلی و به تعاونی دانشجویی به‌طور خاص، دیوان‌سالاری موجود در فضای اداری جامعه، نبود سرمایه اولیه، نبود ارتباط میان دانشکده‌های کشاورزی و بخش اجرا و عدم اعتقاد به توانایی‌های دانشجویان تهدیدهای پیش‌روی تشکیل و توسعه تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی هستند. رستمی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی تجربیات دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه پرداختند. یافته‌های این پژوهش با استفاده از روش کلایزی، در پنج مفهوم اساسی طبقه‌بندی شدند. این مفاهیم عبارتند از: "سخت و طاقت فرسا بودن راه‌اندازی کسب و کار"، "فشارزا (استرس) چالش‌انگیز بودن"، "توام با فشارهای روانی-اجتماعی بودن"، "منجر به تغییر در دانش،

ویژه‌ای دست و پنجه نرم می‌کند، لذا در این راستا به‌منظور واکاوی مسائل و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور از روش کیفی پدیدارشناسی استفاده شد تا به موجب آن از تجارب ناب و دست اول دانشجویان در این زمینه به‌منظور دستیابی به نتایج مبتنی بر واقعیت بهره گرفته شود.

روش تحقیق

ژوهش حاضر از لحاظ پارادایم (رویکرد)، کیفی، به لحاظ هدف، کاربردی و در گردآوری و تحلیل داده‌ها، توصیفی-تحلیلی بود که به روش پدیدارشناسی توصیفی انجام شد. این روش بر عمق تجربیات تاکید دارد و درک ما را از تجربیات زندگی افزایش می‌دهد (ادیب حاج باقری و همکاران، ۱۳۸۶). جامعه مورد مطالعه در این پژوهش، شامل کلیه دانشجویان فعال در تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی در دانشگاه‌های غرب کشور (کرمانشاه، لرستان، همدان، ایلام و کردستان) بودند. برای انتخاب نمونه‌های مورد مطالعه، از نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و تکنیک گلوله برفی مجازی استفاده شده است. در انتخاب نمونه‌ها دو معیار در نظر گرفته شد، اول این‌که افراد در تعاونی دانشجویی عضو باشند و یا اقدام به راه‌اندازی یک کسب و کار در قالب تعاونی‌ها و تشکل‌های دانشجویی کرده باشند و دوم این‌که بتوانند تجربیات خود را توصیف و بیان کنند. داده‌ها از طریق مصاحبه تلفنی نیمه ساختارمند (دانشجوی دختر=۹ و دانشجوی پسر=۲) و در محدوده زمانی ۹۹/۰۳/۰۱ الی ۹۹/۰۵/۲۵ جمع‌آوری شدند. مدت زمان انجام هر مصاحبه از ۲۳:۱۸ تا ۵۱:۲۸ دقیقه متغیر بود که با رضایت افراد مشارکت‌کننده، مکالمه‌ها به‌صورت فایل صوتی بر روی تلفن همراه ذخیره شده و سپس به‌طور کامل بر روی کاغذ پیاده‌سازی گردید. در نهایت داده‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه‌ها با روش هفت

نگرش و مهارت دانشجویان" و نیز "افزایش اعتماد به‌نفس آن‌ها" بودند. Iliopoulos and Valentinov (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای نشان دادند که بهره‌وری از سرمایه‌های اجتماعی، دستیابی به راه‌حل‌های اساسی برای کاهش هزینه‌های بالای مالکیت، تفکر سیستمی، نبوغ، دانش تعاونی و دستیابی به ظرفیت انطباق با شوک‌ها و تغییرات اقتصادی و اجتماعی از جمله عوامل موثر بر موفقیت تعاونی‌ها در بلندمدت می‌باشد. Mazzarol et al. (۲۰۱۸) نیز در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که ابعاد و عوامل مدل راه‌اندازی کسب و کار تعاونی عبارت از: عضویت داوطلبانه و آزاد، دموکراسی در تصمیم‌گیری، نوآوری اقتصادی، استقلال و عدم وابستگی به دولت، تحصیلات و آموزش، همکاری منظم و مشخص و اهداف اجتماعی بودند. Mathias et al. (۲۰۱۷) در مقاله‌ای به بررسی الگوی راه‌اندازی مشاغل تعاونی خاص (ویژه) پرداخته است. در این مقاله امکانات راه‌اندازی تعاونی در بخش انرژی در کشور آلمان بر اساس دو عامل بازارگرایی و جامعه‌گرایی بررسی شده است. الگوی ارائه شده در تحقیق شامل سه بخش و ۸ شاخص است که عبارتند از: ۱. بخش اعضا (روابط اعضا، کانال‌های ارتباطی و انجام وظایف، جریان درآمد، ساختار هزینه)، ۲. بخش همکاران و شرکای کلیدی (منابع کلیدی، فعالیت‌های کلیدی)، ۳. بخش مشتریان (روابط با مشتریان، کانال‌های ارتباطی با مشتری). Shaw and Carter (۲۰۰۷) در پژوهش پدیدارشناسانه نشان می‌دهد، کارآفرینان اجتماعی در راه‌اندازی فعالیت‌های خود به‌کسب تجربیاتی همچون؛ خطر مالی، خلاقیت و نوآوری، تشخیص فرصت‌ها و درک نقش فردی در مقابل فعالیت‌های جمعی پرداخته‌اند. همان‌گونه که از مرور منابع نیز برمی‌آید هر تعاونی بسته به شرایط خاصی که دارد و بستری که در آن به فعالیت می‌پردازد با مسائل و مشکلات

با استفاده از تکنیک‌های کنترل‌اعضا، استفاده از محققان مختلف در جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها و خودبازبینی محقق مورد بررسی قرار گرفت. به‌منظور بررسی تأییدپذیری نتایج حاصل از تحقیق، کلیه یادداشت‌ها، اسناد و مصاحبه‌های ضبط شده پس از تحلیل توسط محقق، مجدداً در اختیار تیم پژوهش و دیگر محققان قرار گرفت تا تناسب بین داده‌های خام با نتایج حاصل از داده‌ها تأیید شود. به‌منظور اطمینان از قابلیت انتقال یافته‌های پژوهش، محقق تلاش نمود به دقت و با ذکر جزئیات به توصیف شرایط انجام تحقیق بپردازد.

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های تعاونی‌های بررسی شده غرب کشور در جدول (۱) آمده است. براساس جدول ۱، مشاهده می‌شود که فقط تعاونی‌های دانشجویی نواندیشان غرب در دانشگاه ایلام، پیشگامان اشتغال در دانشگاه رازی و رایا کشاورز زاگرس در دانشگاه لرستان فعال هستند که مشغول فعالیت‌های پرورش قارچ، گیاهان دارویی، زعفران، سبزیجات و... هستند.

مرحله‌ای کلایزی تجزیه و تحلیل شدند. براین اساس، برای بررسی موانع و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی، متن مصاحبه‌ها با مرور مکرر مورد بررسی قرار گرفت تا دید کلی نسبت به اطلاعات جمع‌آوری شده کسب شود. در مرحله‌ی بعدی، با استفاده از راهبرد جمله به جمله، عبارت‌های مهم و مرتبط با موضوع پژوهش مشخص شدند. نتیجه این مرحله، شناسایی ۵۰ کد کلیدی بود. سپس سعی شد که با ادغام موارد مشابه و حذف موارد تکراری، عبارت‌های استخراج شده در قالب عبارت‌های معنادار فرموله شوند. در این مرحله، ۳۴ مفهوم به‌دست آمد. در بخش بعدی، عبارت‌های استخراج شده به هفت خوشه تقسیم شدند. به این ترتیب که سعی شد که عبارت‌های استخراج شده با ماهیت موضوعی مشابه را شناسایی کرده و در درون یک خوشه قرار گیرند. سپس تمامی خوشه‌ها به دو گروه چالش‌های درون سازمانی و چالش‌های برون‌سازمانی دسته‌بندی شدند. در نهایت، قابلیت اطمینان یافته‌های پژوهش با استفاده از معیارهای تأییدپذیری، اعتبارپذیری و انتقال پذیری بررسی شد. در این راستا، قابلیت اعتبار نتایج پژوهش

جدول ۱- تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی در غرب کشور

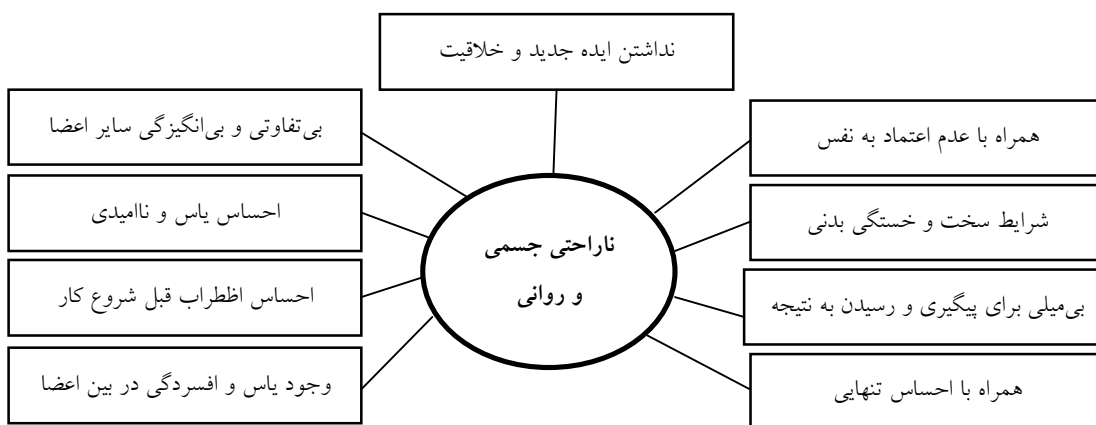
ردیف	دانشگاه	نام تعاونی	نوع فعالیت	شروع فعالیت
۱	دانشگاه ایلام	نواندیشان غرب	پرورش قارچ و گیاهان دارویی و ...	۱۳۹۵
۲	دانشگاه رازی	پیشگامان اشتغال	پرورش زعفران، سبزیجات، قارچ و ...	۱۳۹۵
۳	دانشگاه لرستان	رایا کشاورز زاگرس	پرورش گیاهان دارویی	۱۳۹۶
۴	دانشگاه کردستان	-	غیرفعال	-
۵	دانشگاه همدان	-	غیرفعال	-

۱- مسائل و مشکلات درون سازمانی: یکی از موارد مشترک که شرکت‌کنندگان در تحقیق از آن، بعنوان متداول‌ترین تجربه از راه‌اندازی کسب و کار کارآفرینانه اذعان داشتند، مشکلات اصطلاحاً درون سازمانی بود که مربوط به شخص دانشجو و زندگی

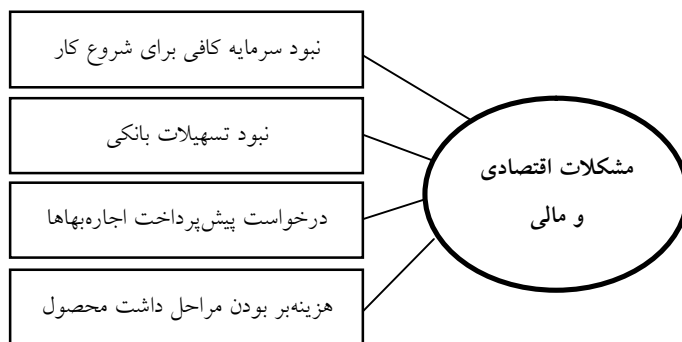
براساس نتایج پژوهش موانع و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور در دو دسته «چالش‌های درون‌سازمانی» و «چالش‌های برون‌سازمانی» دسته‌بندی شدند که در ادامه توصیف می‌شوند.

دانشجویی بود، به گونه‌ای که تقریباً همگی از آن گلابه داشتند (شکل ۲). چنانچه یکی از اعضای تعاونی دانشجویی دانشگاه رازی در مصاحبه عنوان نمود: "زمینی را که دانشگاه قبلاً در اختیار ما می‌گذاشت، زراعت می‌کردیم و نهایتاً ۳۰ درصد سود را پرداخت می‌کردیم ولی در آیین نامه جدید به ازای هر هکتار زمین ۱/۵ الی ۲ میلیون تومان اجاره سالانه را جلو جلو می‌گیرد و ما نمی‌توانیم این مبلغ رو بدهیم چون دانشجو هستیم جایی هم به ما وام نمی‌دن چون ضامن معتبر می‌خوان، از طرفی دانشگاه هم به ما وام نمیده برا همین دیگه کسی درخواست زمین نداره". با تمام این اوصاف، ظاهراً دانشگاه تنها مسایل مالی و پرداخت هزینه‌های خود را برای تصمیم‌گیری ملاک قرار داده و به شرایط دانشجو توجهی نکرده است. باعث تعجب است که تعاونی بر اساس کارآفرینی دانشجو شکل گرفته که جز پول تو جیبی از خانواده درآمدی ندارد و نمی‌توان انتظار پیش پرداخت را از آنها داشت؛ چرا که باعث بار مالی سنگین بر خانواده و یا انصراف کامل کارآفرین خواهد شد.

خصوصی وی بود که موجب به چالش کشیدن فعالیت وی در تعاونی می‌شد. این موارد عبارتند از:
 - ناراحتی جسمی - روانی: این مفاهیم که غالباً از احساسات درونی دانشجویان نشأت گرفته و بر شخصیت درونی دانشجو تاثیر گزارده است، در برخی موارد منجر به حالت سرخوردگی و بازدارندگی شده و لذا دانشجو را از ادامه کار دلسرد کرده است؛ چرا که بررسی‌ها نشان داد که، دانشجویان مورد مطالعه، در راه‌اندازی کسب و کارهای خود با فشارها و چالش‌های زیادی همراه بوده‌اند. همان‌گونه که از شکل ۱ نیز بر می‌آید، مجموعه‌ای از تجربیات دانشجویان در خوشه ناراحتی‌های جسمی و روانی جای گرفته‌اند. در این زمینه یکی از دانشجویان احساسات خود را اینگونه بیان کرد "از ۶۰۰ نفر عضو تعاونی ما تنها ۲۰۰ عضو فعال داریم و مابقی بی‌علاقه و بی‌میل هستند و از فرط بیکاری و شرایط بد جامعه به تعاونی بی‌میل بوده و نگاه آن‌ها به تعاونی مانند سایر تشکیلات دانشجویی است".
 - مشکلات اقتصادی و مالی: مشکلات مالی از شایع‌ترین چالش‌های پیش‌روی کارآفرینان تعاونی‌های

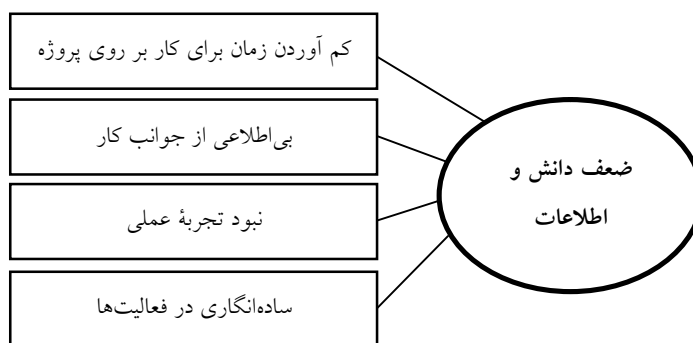
شکل ۱- خوشه ناراحتی جسمی و روانی

شکل ۲- خوشه مشکلات اقتصادی و مالی

کرده‌اند و هم برای عضویت در تعاونی دانشجویی گاهی همچون سایر فعالیت‌های دانشجویی دارند و هیچ اطلاع و انگیزه کسب و کار و یا کارآفرینی در این خصوص ندارند و لذا حضور بی‌تفاوت در تعاونی دارند و نمی‌توانند در روند پروژه مورد نظر کمک کنند و یا صاحب ایده باشند" (شکل ۳).

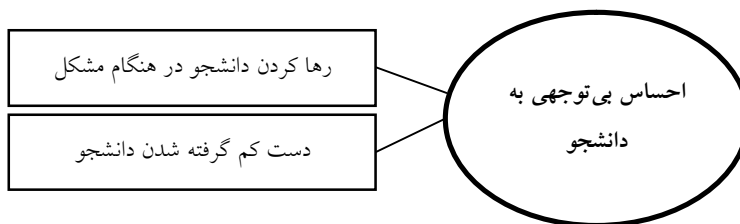
- ضعف دانش و اطلاعات عملی: نتایج پژوهش نشان داد که دانشجویان دانش و اطلاعاتی ضعیفی در خصوص نحوه اجرای کار و فرآیند ایجاد و راه‌اندازی تعاونی‌های دانشجویی دارند. در این راستا یکی از اعضای تعاونی دانشجویی دانشگاه ایلام این‌گونه مطرح می‌کند که: "اکثر افرادی که عضو تعاونی شدند هم رشته کشاورزی را بدون علاقه و اطلاع انتخاب

شکل ۳- خوشه ضعف دانش و اطلاعات

بیان نمود: "تنها کسی که با پروژه‌های جدید به دنبال تولید محصول بود من بودم و بقیه رغبتی نداشتند از طرفی اگر به هر دلیلی محصول تولید نمی‌شد دانشگاه به ما اعتماد نمی‌کرد". براساس آنچه که از مصاحبه با اعضای تعاونی‌ها برمی‌آید، «دست کم گرفته شدن» و «حس رهاشدگی به حال خود» از تجربیاتی بوده که آنان را آزرده است (شکل ۴).

- احساس بی‌توجهی به دانشجویان: از جمله تجربیات ناراحت‌کننده دانشجویان حین فعالیت در تعاونی محل تحصیل خود، نوعی بی‌توجهی ناشی از دست کم گرفتن دانشگاه و همچنین غریبه بودن با فضای کارآفرینی است. بگونه‌ای که ظاهراً هم دانشجو خود را سردرگم می‌یابد و هم دانشگاه به‌عنوان بستر این فعالیت دانشجو را دست کم گرفته است. در این راستا، یکی از اعضای تعاونی دانشجویی دانشگاه ایلام

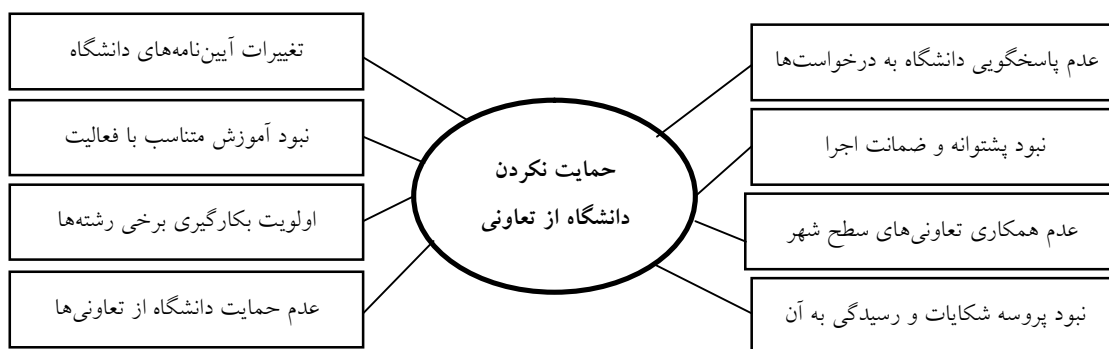
شکل ۴- خوشه احساس بی توجهی به دانشجویان

دانشجویی بیشتر خواهد شد. اما در عالم واقعیت، نه تنها این گونه نیست؛ بلکه خود به عامل خطر و ابهام اجرای کار تبدیل شده است. آنچه که به نظر می‌رسد بروکراسی و مکاتبات اداری نیز در دانشکده‌ها و همچنین سازمان‌های سطح شهر مانند اداره تعاون، یک طرفه و تنها در برگیرنده منفعت ارگان مربوطه است و مکاتبات دانشجویی به نتیجه دلخواه نمی‌رسد. بنابراین، این بی‌تفاوتی‌ها حس بی‌اهمیت بودن و مبهم بودن را در متقاضی تقویت کرده است. یکی از چالش‌های مهم برون‌سازمانی که دست و پاگیر دانشجویان گردیده عدم پاسخگویی به مشکلات و یا درخواست‌های آنان بوده به گونه‌ای که ادامه کار و مطرح نمودن مسایل را با مدیران سخت کرده است. از دیگر مشکلات تجربه شده توسط دانشجویان، بروکراسی اداری دانشگاه و ادارات شهری است که اغلب ناشی از عدم توجه به شرایط دانشجو و توجه به منفعت سازمان متبوع می‌باشد که بعضاً حس ناامیدی و بی‌انگیزگی را در اعضای تعاونی به دنبال دارد (شکل ۵). در این زمینه یکی از دانشجویان در توصیف تجربه‌ی راه‌اندازی کسب و کار کارآفرینانه‌ی خود در دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی، چنین می‌گوید: "تا چند سال پیش روی زمین زراعی کار می‌کردیم و از درآمد حاصل چند درصد آن تحویل دانشگاه داده می‌شد، ولی از این ترم به بعد قرار است که در ابتدا اجاره از دانشجو گرفته شود و بعد زمین در اختیارش قرار گرفته شود که این با توجه به سنگین بودن اجاره‌ها برای ما مشکلاتی بوجود آورده است"

از بیان آنچه گذشت به‌خوبی می‌توان به مسائل و مشکلات تعاونی‌های دانشجویی غرب کشور در قالب عوامل درون سازمانی پی برد. نکته قابل تأمل آن است که اغلب این دانشجویان نسبت به علت نگرانی و یا اضطراب خود، درک و آگاهی کافی نداشتند و تنها به توصیف دلمردگی خود می‌پرداختند و بنابراین نمی‌توانستند نسبت به بهبود و یا علت‌یابی آن اقدامی کنند. این امر سبب افزایش احساس یأس و سردرگمی در بین دانشجویان عضو تعاونی‌ها می‌شود. براساس یافته‌ها، شدت فشارهای وارد شده به پاسخ‌گویان گاهی به اندازه‌ای بود که این افراد کارآفرین، در ادامه‌ی روند کار دچار بی‌تفاوتی شده بودند.

۲- مشکلات و چالش‌های برون سازمانی: از جمله مشکلات و چالش‌های گریبان‌گیر کارآفرینان مصاحبه شده مربوط به تجربیاتی بوده است که از بیرون از مجموعه ادراکات شخصی به دانشجو فشار وارد کرده‌اند و کدهای مفهومی چون "نبود حمایت دانشگاه" و یا "بی‌تفاوتی مسوولین و... گوشه‌ای از این مشکلات بوده که در ادامه به تشریح هر یک از این عوامل پرداخته شده است.

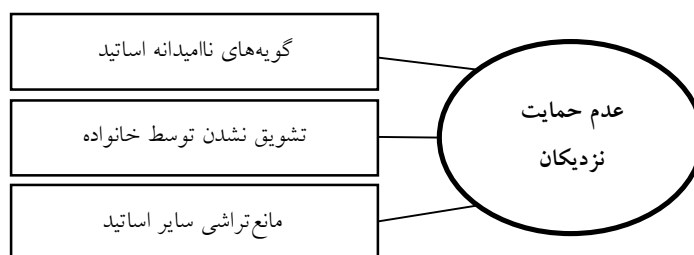
- عدم حمایت دانشگاه از تعاونی: یکی از چالش‌های برون سازمانی تعیین‌کننده در رابطه با تعاونی‌های دانشجویی، عدم احساس پشتوانه و ضمانت انجام کار است. به بیانی دیگر، چنانچه دانشجو بداند که ارگانی مواظب است در صورت وقوع هر گونه اتفاق غیرمنتظره به جبران هزینه و یا کمک در زمان مقتضی بپردازد و کمی از فضای مبهم کار بکاهد، علاقه او به حضور در تعاونی‌های

شکل ۵- خوشه حمایت نکردن دانشگاه از تعاونی

نیز آمده است تجارب دانشجویان از عدم حمایت خانواده و اساتید حکایت دارد. به‌گونه‌ای که یکی از دانشجویان در مصاحبه خود اذعان دارد: "از بین اساتید رشته ترویج تنها دکتر کیومرث زرافشانی یه راهنمایی‌های سازنده کارآفرینان کمک می‌کردند و بقیه اساتید توجه کمی به فعالیت‌های کارآفرینی دانشجویان در قالب تعاونی‌های دانشجویی داشتند".

عدم حمایت نزدیکان: با توجه به آنکه پاسخگویان در دانشکده خود با اساتید مختلف ارتباط دارند گاهی اساتید ناآگاه بصورت سهوی و یا عمدی با گویه‌های ناامیدانه دانشجویان را از انجام کارهای کارآفرینانه مایوس می‌کنند که مهمترین دلیل آن متوجه کردن دانشجویان به درس مربوطه و جلوگیری از بهانه تراشی‌های تحصیلی است. همان‌طور که در شکل ۶

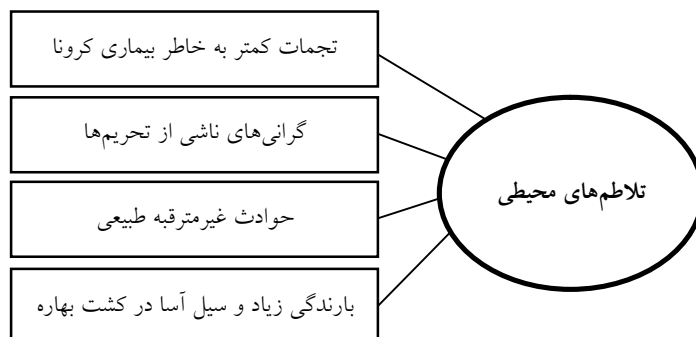
شکل ۶- خوشه عدم حمایت نزدیکان

خودم جلوی آنرا گرفتم! و یک‌بار هم ما با کلی زحمت اتاق را برای پرورش قارچ آماده کردیم و زمانی که خاک آنرا سفارش دادیم رئیس دانشکده عوض شده بود و مجوز ورود ندادن و نزدیک بود خاک هم از بین بره و خیلی مضطرب شدیم که به ناچار به شخص ثالث فروختیم". از طرفی به‌دلیل شیوع بیماری کرونا که به‌صورت عجیب و ناگهانی تمام فعالیت‌های اجتماعی را در سطح ملی مختل کرده است، باعث شده که تعاونی‌ها بیشتر به‌طور انفرادی به ادامه کار بپردازند؛ به‌گونه‌ای که به‌جای جلسات

تلاطم‌های محیطی: نتایج مصاحبه‌ها حاکی از آن بود که گاهی اتفاقات غیرمترقبه و ناگهانی مانند سیل و طوفان و یا تغییرات ناگهانی در مدیریت دانشکده و یا دانشگاه، عملکرد تعاونی دانشگاه را تحت تأثیر قرار داده است. در این راستا، یکی از اعضای تعاونی‌های دانشجویان چنین اذعان نمود: "ما تمام مدت انجام کار استرس داشتیم که مبادا دانشگاه سر خود زمین ما رو شخم بزنه و تمام زحمات و هزینه ما به هدر بره و یک‌بار من شناسی سرزمین حضور پیدا کردم و دیدم لودر برای شخم زدن آماده به‌کار بوده که

و کار بیشتر شده است. بنابراین؛ این فشارها نیز کارآفرینی در تعاونی را در شرایط جدید و غیر قابل پیش‌بینی و مبهمی قرار داده است (شکل ۷).

حضور به‌طور تلفنی هماهنگی‌های لازم را انجام می‌دهند. متأسفانه تحریم‌های بین‌المللی مزید بر علت شده و روز به روز دامنه فشار بر بازار و محیط کسب

شکل ۷- خوشه تلاطم‌های محیطی

همچنین "عدم اعتماد به نفس" و یا احساساتی چون "یاس و ناامیدی و بی‌تفاوتی" در دانشجویان مورد بررسی، استیلا یافته است و یا در شرایط سخت فیزیکی منجر به احساس "خستگی بدنی" گردیده است.

"ضعف دانش و اطلاعات عملی" از دیگر چالش‌های درونی در تعاونی‌های دانشجویی غرب کشور به‌شمار می‌رود که مزید بر علت شده و خود به‌خود کارآفرین را در ادامه راه سردرگم و گمراه کرده است؛ چرا که دانشجویی که اطلاعی از جوانب کار تعاونی و یا پروسه انجام کارآفرینی دانشجویی ندارد نمی‌تواند در این امر به موفقیت برسد. بنابراین، در ادامه راه مجبور به آزمون و خطا و ادامه کار بدون برنامه‌ریزی می‌شود که نتیجه آن تجربه شکست است. در تأیید این یافته، مهري و همکاران (۱۳۹۶) نیز در مطالعات خود یکی از مهم‌ترین عوامل عدم موفقیت تعاونی‌ها را عدم آموزش برشمرده‌اند. افزون بر این نتایج فوق با یافته‌های Katajavuori و همکاران (۲۰۰۶) مطابقت دارد که اذعان می‌کنند، دوره‌های آموزش عملی نقش موثری در بهبود وضعیت شغلی دانش‌آموختگان دارند. این دوره‌ها و حمایت‌های آموزشی دانشگاه نه تنها میزان یادگیری دانشجویان را افزایش می‌دهند،

نتیجه‌گیری و پیشنهادها: تجزیه و تحلیل داده‌ها موجب شناسایی دو گروه از چالش‌های پیش‌روی تعاونی‌های دانشجویی غرب کشور گردید که تحت عنوان چالش‌های درون‌سازمانی و برون‌سازمانی نام‌گذاری شدند. مشکلات جسمی و روانی، اقتصادی- مالی، ضعف دانش و اطلاعات عملی و احساس بی‌توجهی به دانشجوی، زیرمجموعه "چالش‌های درون‌سازمانی" بودند. عدم حمایت دانشگاه از تعاونی، عدم حمایت نزدیکان و تلاطم‌های محیطی در زیر مجموعه "مشکلات برون‌سازمانی" قرار گرفتند که فعالیت‌های کارآفرینانه تعاونی‌های دانشجویی را تحت تاثیر خود قرار داده بودند. در خصوص "مشکلات جسمی و روانی" می‌توان گفت که با توجه به این‌که تعاونی‌های دانشجویی مورد مطالعه در زمینه کشاورزی فعالیت داشتند، لذا برای اغلب دانشجویان در ابتدا، تجربه کار کشاورزی اندکی سنگین بوده و تجربه جسمی و ذهنی مثبت و خوشایندی را کسب نمی‌کنند. این احساس سختی کار و همچنین ناراحتی‌های روحی و جسمی در نتایج پژوهش رستمی و همکاران (۱۳۹۰) نیز به دست آمده است که به گونه‌ای تاییدی بر یافته‌های این مطالعه است. "احساس اضطراب قبل از شروع کار" و

بالا برده و به تسریع فعالیت‌ها کمک کند. بنابراین، اغلب آیین‌نامه‌های مدیریتی تعاونی‌ها توسط دانشگاه تدوین و اجرا می‌گردد و لذا در نظر نگرفتن منافع دانشجویان خود باعث اخلال در کار آنان خواهد شد. همچنان که این موضوع با نتایج پژوهش مهری و همکاران (۱۳۹۶) مطابقت دارد و مدیریت نامطلوب تعاونی‌ها و تاثیر منفی آن بر موفقیت تعاونی را بیان می‌کنند. از دیگر مشکلات برون‌سازمانی، می‌توان به "عدم حمایت نزدیکان" اشاره نمود؛ به گونه‌ای که دانشجویان برای فعالیت در تعاونی‌های دانشجویی به حمایت اطرافیان نظیر خانواده، اساتید و همکلاسی‌های خود نیاز دارند. لذا هر گونه بی‌تفاوتی و عدم حمایت منجر به دلسردی فرد می‌گردد. افزون بر آن ماهیت دانشجو بودن کارآفرین در این تعاونی‌ها خود مزید بر علت شده است؛ چرا که سایر اساتید همچنان انتظارات پاسخگویی دانشجو در انجام تکالیف را دارند و از طرفی خانواده به فعالیت‌های تعاونی همچون سایر فعالیت‌های دانشجویی می‌نگرند و صرف وقت اضافه برای خانواده قابل هضم نیست. همچنان که این حمایت‌های نزدیکان وجود داشته باشد، اعضای هر سازمانی احساس دلگرمی می‌کنند و با انتقال این احساس به سایر اعضا، روحیه انجام کار مسلماً افزایش می‌یابد. در تأیید این یافته، نتایج پژوهش محمدی‌آلمانی و پورناصرانی (۱۳۹۱) نیز بر اهمیت روابط خانوادگی در عملکرد بهینه کارآفرینی در تعاونی‌ها صحنه گذاشته است. از دیگر چالش‌های برون‌سازمانی تعاونی‌های دانشجویی می‌توان به "تلاطم‌های محیطی" اشاره کرد. امروزه با افزایش صعودی حوادث و بیماری‌های جهانی چون کرونا و همچنین گرمایش زمین و تغییرات ناگهانی آب و هوا، کار برای تعاونی‌ها که اغلب بر روابط اجتماعی استوار است، بسی مشکل شده است. این تلاطم‌های محیطی آنچنان که در مصاحبه‌های دانشجویان تعاونی بارز و مشخص است، از تغییرات ناگهانی مدیریتی تا بیماری فراگیر کرونا فعالیت‌های دانشجویان را کند و مجازی

بلکه باعث تقویت ارتباط بین دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی خارج از دانشگاه می‌گردند. همچنین، نظر به این که دانشجویان برای امرار معاش به خانواده خود وابسته هستند، لذا این سؤال مطرح می‌شود که چگونه می‌تواند از پس هزینه‌های پیش‌کرایه تاسیسات و یا زمین‌های زراعی دانشگاه بر بیاید. بنابراین "مشکلات اقتصادی و مالی" یکی از مهمترین چالش‌های درون‌سازمانی، گریبان‌گیر دانشجویان خواهد بود. در تأیید این یافته، اخوان کاظمی و علی‌بیگی (۱۳۹۲) نیز در مطالعات خود مشکلات اقتصادی را یکی از چالش‌های پیش‌روی تعاونی‌های دانشجویی دانسته‌اند. همچنین، پیروز و قلی‌پور (۱۳۹۷) نیز در تأیید این یافته نشان داده‌اند که عوامل اقتصادی بیشترین تاثیر را در توسعه تعاونی‌ها داشته و لذا این مولفه بسیار تعیین‌کننده می‌باشد. از دیگر مشکلات تعاونی‌های دانشجویی می‌توان به "احساس بی‌توجهی به دانشجو" اشاره کرد، به گونه‌ای که دانشجو در شروع کار خود را رها شده می‌بیند و همین عدم توجه به نیازهای ابتدایی دانشجو برای شروع به کار باعث گردیده دانشجو حس غریب و عدم خوش‌بینی را در خود احساس کند. چنانچه این ادراکات بر توانایی‌های دانشجویان نیز تاثیر منفی گذاشته و گاهی حتی در نتیجه آن حرکت در فعالیت‌های کارآفرینانه را متوقف نموده بودند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش آدمی و دباغ (۱۳۹۵) مطابقت داشته و نشان می‌دهد که چگونه کاهش توانایی‌های فردی عدم توسعه و موفقیت تعاونی‌ها را به دنبال داشته است.

"عدم حمایت دانشگاه از تعاونی" به عنوان یکی از چالش‌های برون‌سازمانی پیش‌روی دانشجویان تعاونی‌های غرب کشور شناسایی شد که یکی از مهم‌ترین و پرتکرارترین اظهارات در عدم موفقیت فعالیت کارآفرینانه تعاونی دانشجویی بود. این مولفه برون‌سازمانی، عملکرد دانشجویان را در تعاونی‌های دانشجویی دچار مشکل کرده؛ چرا که رابطه تنگاتنگ دانشجویان با دانشگاه می‌تواند انگیزه دانشجویان را

- براساس یافته‌های پژوهش "ناراحتی جسمی و روانی" نیز از مشکلات تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور بود. در این خصوص پیشنهاد می‌شود برای دانشجویان تعاونی چند واحد درسی روانشناسی کارآفرینی در نظر گرفته شود. در واقع، در این درس‌ها بایستی در جهت پرورش و تقویت روحیه کار و کارآفرینی در دانشجویان تلاش شود.

- از جمله مشکلات تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور "تلاطم‌های محیطی" بود. در این خصوص پیشنهاد می‌شود در دانشگاه کارگروهی تحت عنوان کمیته بحران تشکیل شود که بتوانند در شرایط بحرانی، به حل و فصل و کم کردن بار مشکل دانشجویان فعال در زمینه تعاونی‌های دانشجویی کمک کنند.

- براساس دیدگاه پاسخگویان "احساس بی‌توجهی به دانشجو" از مشکلات تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور بود. در این خصوص پیشنهاد می‌شود افرادی که در تعاونی‌ها مشغول هستند از معافیت‌های تحصیلی و مرخصی‌های مازاد برخوردار گردند. همچنین، برای تسلط بر مباحث کارآفرینی و پروژه شروع شده، دانشگاه کارگاه‌های آموزشی برگزار نمایند.

- در نهایت، "عدم حمایت دانشگاه از تعاونی" نیز از مهم‌ترین مشکلات تعاونی‌های دانشجویی در غرب کشور بود. در این خصوص پیشنهاد می‌شود که دانشگاه با تصویب آیین‌نامه‌هایی به نفع دانشجو به تسهیل روند تسهیلات کمک کنند از طرفی با مکاتبات اداری سریع دانشجو را مطلع کرده و همچنین ضمن مکاتبه و امضای تفاهم‌نامه‌های دو طرفه با تعاونی‌های سطح شهر بتوانند با تعاونی‌های داخلی همکاری کنند.

کرده است. از طرفی تحریم‌های بین‌المللی و گرانی‌های ناگهانی توانایی پیش‌بینی‌های مالی را غیرممکن ساخته است. در این خصوص، نتایج پژوهش مهری و همکاران (۱۳۹۶) نیز بر یافته‌های مذکور صحنه گذاشته و به تاثیر منفی حوادث بین‌المللی بر عملکرد تعاونی‌ها اشاره کرده‌اند. در نهایت با توجه به چالش‌ها و مشکلاتی که در تعاونی‌های دانشجویی غرب کشور شناسایی گردید پیشنهادهای کاربردی به شرح ذیل قابل طرح می‌باشد.

- نظر به این که یکی از مشکلات دانشجویان عضو تعاونی‌ها، "ضعف دانش و اطلاعات عملی" حین کار بود، لذا پیشنهاد می‌شود، قبل از عضویت دانشجویان در تعاونی‌های دانشجویی جلسات توجیهی برای آنان برگزار شود و در حین انجام کار نیز، دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی به صورت عملیاتی در خصوص تعاونی‌های دانشجویی برای آنان برگزار شود تا با نحوه انجام فعالیت‌ها آشنا شوند.

- یکی از مشکلات دانشجویان عضو تعاونی‌ها، "عدم حمایت نزدیکان" بود در این خصوص پیشنهاد می‌شود در دانشگاه‌ها، کلاس‌های آموزشی روانشناسی جهت برخورد صحیح با دانشجویان تازه‌کار، برای اساتید و دست‌اندرکاران تعاونی دانشجویی در نظر گرفته شود. همچنین، در تدوین آیین‌نامه‌هایی برای حمایت از دانشجویان عضو تعاونی‌ها در نظام آموزش عالی اقدام شود.

- یکی از مشکلات دانشجویان عضو تعاونی‌ها، "مشکلات اقتصادی و مالی" بود در این خصوص پیشنهاد می‌شود که مسئولین دانشگاه تسهیلاتی مالی و اعتباری را برای شروع کار، به صورت وام در اختیار دانشجویان قرار دهند.

منابع

۱. اخوان کاظم، م.، و علی بیگی، ا. ۱۳۹۲. تشکیل تعاونی‌های دانشجویی کشاورزی: قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها. تعاون و کشاورزی، ۲ (۸): ۶۵-۸۸.
۲. ادیب حاج باقری، م.، پرویزی، س.، و صلصالی، م. ۱۳۸۶. روش‌های تحقیق کیفی، چاپ اول، تهران، نشر و تبلیغ شریف.

۳. آدمی، ن.، و دباغ، ر. ۱۳۹۵. بررسی عوامل موثر بر نوآوری و کارآفرینی شرکتی با مدل تعالی عملکرد EFQM در شرکت های تعاونی شهرستان ارومیه، اولین کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین پژوهشی در مدیریت، حسابداری و اقتصاد، تهران، دفتر کنفدراسیون بین‌المللی مخترعین جهان در ایران.
۴. پیروز، ا.، و قلی‌پور، س. ۱۳۹۷. عوامل موثر بر توسعه تعاونی‌های کشاورزی در شهرستان شبستر. تعاون و کشاورزی، ۲۶: ۱۲۸-۱۰۳.
۵. رستمی، ف.، گراوندی، ش.، و زرافشانی، ک. ۱۳۹۰. پدیدارشناسی تجربیات دانشجویان در تاسیس کسب و کار (مطالعه موردی: دانشجویان پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی کرمانشاه). توسعه کارآفرینی، ۴(۱۴): ۸۷-۱۰۵.
۶. زارعی، ق.، و طریقت مهربانی، ح. ۱۳۹۸. شناسایی و اولویت‌بندی عوامل موثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی روستایی با استفاده از رویکرد ترکیبی در شهرستان سراب. پژوهش‌های روستایی، ۱۰(۲): ۱۵۸-۱۶۹.
۷. عباسی، ب.، قلی‌پور، آ.، دلاور، ع.، و جعفری، پ. ۱۳۸۸. تحقیق کیفی پیرامون تأثیر رویکرد تجاری‌سازی بر ارزش‌های سنتی دانشگاه. سیاست علم و فناوری، ۲(۲): ۶۳-۷۶.
۸. علی‌بیگی، ا.، و سنجابی، س. ۱۳۹۸. بررسی عوامل موثر بر عضویت دانشجویان کشاورزی دانشگاه رازی در تعاونی دانشجویی. تعاون و کشاورزی، ۸(۳۱): ۱۲۳-۱۴۴.
۹. گراوندی، ش.، و شمه‌کبودی، ف. ۱۳۹۹. مزایا و چالش‌های تعاونی‌های دانشجویی کارآفرین (مطالعه موردی تعاونی ۴۸۰۲ دانشگاه رازی)، تعاون و کشاورزی، ۹(۳۳): ۱-۱۴.
۱۰. محمدی آلمانی، ا.، و پورناصرانی، ا. ۱۳۹۱. عوامل مؤثر بر گرایش دانشجویان به کارآفرینی (مطالعه موردی: دانشجویان کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت)، اولین همایش ملی بررسی راهکارهای ارتقاء مباحث مدیریت، حسابداری و مهندسی صنایع در سازمان‌ها.
۱۱. مهری، ک.، ابراهیمی، م.، امینی بردپاره، ا.، و صفری، س. ۱۳۹۶. نظریه توسعه نیافتگی تعاونی‌ها در ایران: استراتژی داده بنیاد، جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۶(۱): ۱۵۷-۱۸۱.
۱۲. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، اداره کل تعاون. ۱۳۹۸. پایگاه الکترونیک سازمان تعاون. قابل دسترس در

[HTTP://WWW.MCLS.GOV.IR](http://www.mcls.gov.ir)

13. Iliopoulos, C., and Vladislav, V. 2018. Cooperative longevity: Why are so many cooperatives so successful? EconStor Open Access Articles, ZBW - Leibniz Information Centre for Economics, pages 1-8.
14. Katajavuori, N., Lindblom-Ylänne, S., and Hirvonen, J. 2006. The Significance of Practical Training in Linking Theoretical Studies with Practice. Higher Education, 51 (3): 439-64.
15. Mazzarol, T., Clark, D., Reboud, S., and Elena, M.L. 2018. Developing a conceptual framework for the cooperative and mutual enterprise business model. Journal of Management & Organization, 24 (4): 551-581.
16. Mathias, B.D., Huyghe, A., Frid, C.J., and Gallaway, T.L. 2017. An identity perspective on cooperation in the craft beer industry. Strategic management Journal, 39 (12): 3086-3115.
17. Shaw, E., and Carter, S. 2007. Social entrepreneurship: theoretical antecedents and empirical analysis of entrepreneurial processes and outcomes. Journal of Small Business and Enterprise development, 14(3): 422-435.